

daad en gedachte

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

24ste JAARGANG, NUMMER 3, MAART 1988

daad en gedachte

Bij elke bijzondere handeling gaat het denken aan het doen vooraf. Bij het handelen van klassen of massa's blijkt de betekenis van het handelen pas achteraf. Hier gaat de daad vooraf aan het begrip.

Theo Maassen

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

DE UITGAVE ZAL WORDEN BEKOSTIGD UIT
VRIJWILLIGE BIJDAGEN

Redactie en administratie:
Schouw 48-11
8232 BD Lelystad
Postgiro 30 76 95

JA, FIJN IS ANDERS, MAAR DE VRAAG LUIDT WAAR HET NU EIGENLIJK OM GAAT

Ieder kind kon het met zijn klompjes aanvoelen, dat vrijwel geen dagblad en vrijwel geen weekblad het zou verzuimen. Het lag al te zeer voor de hand. Bij de berichtgeving over en in de commentaren op de interne crisis bij de Industriebond FNV werd kwistig gebruik gemaakt van de titel van een brochure, waarmee deze bond ooit zijn misnoegen heette te uiten over de kwaliteit van onze samenleving. *Fijn is anders* heette het vlot geschreven, in hoofdzaak voor de achterban bestemde werkje dat bedoeld was om bij die achterban bepaalde indrukken te wekken die zouden kunnen bijdragen tot een versterking van de vakbondsmythe. Ergens in de tekst werd met nadruk gekonstateerd, dat . . . „het gezicht van de samenleving . . . vooral wordt bepaald door de kwaliteit van de relaties tussen de mensen onderling . . . ” Zo'n dikke dertien jaar na de verschijning van genoemd boekje blijkt ondubbelzinnig, dat „de kwaliteit van de relaties tussen de mensen onderling” niet minder bepalend is voor het gezicht van de vakbeweging. En geen zichzelf respektierend journalist of hij heeft erop gewezen.

Even voorspelbaar als dit was, dat er alom grote aandacht zou worden besteed aan de tegen de persoon van vakbondsvoorzitter Dick Visser ingebrachte beschuldiging, dat hij de Binnenlandse Veiligheids Dienst zou hebben ingeschakeld voor het verzamelen van „kompromiterend materiaal” tegen sommige — door hem als concurrenten ervaren — medewerkers. Het is in verband hiermee, dat in het weekblad *Haagse Post* gesproken werd van een konflikt in de Industriebond FNV dat sterk doet denken „aan wat je wel eens op het stuk van machtsstrijd gewaar wordt uit het Kremlin” 1).

Dick Visser zelf heeft de beschuldiging ten stelligste tegengesproken en „laster” genoemd. Arie Groenevelt, die vóór Visser het voorzitterschap van de Industriebond FNV bekleedde, bestempelde haar als „vuige laster” en sprak — omdat de beschuldiging door diverse personen is uitgesproken — van „persoonlijke afrekeningen”. Op ons heeft het optreden van Groenevelt als Visser’s verdediger weinig indruk gemaakt. Dat in de eerste

1) *Haagse Post* van 30 januari j.l.

plaats hierom, dat Groenevelt zo'n kleine zes jaar geleden in een interview met *Vrij Nederland*-redakteur Jeroen Terlingen met klem betoogde, dat de vuile was van de vakbeweging nooit of te nimmer buiten mocht worden gehangen 2) en hij ook thans nog wel het standpunt zal huldigen, dat zoiets — om zijn eigen woorden te gebruiken — ,eenvoudig niet kán'. Bovendien en in de tweede plaats zijn de beschuldigingen niet afkomstig van de eerste de beste. Ze stammen van mensen als Jan Zorgdrager, tot 1984 hoofd van de afdeling voorlichting van de Industriebond FNV, Jack Kroes, eveneens gewezen voorlichter van de bond en Henk Vos, oud bestuurder, maar thans lid van de Tweede Kamer. Overigens echter vinden wij het niet zó belangrijk of voorzitter Visser nu wél of niet de BVD heeft ingeschakeld om hem niet welgezinde medebestuurders of medewerkers beentje te lichten. Veel belangrijker is, dat zij — en ook Arie Groenevelt — doodleuk verklaren dat het inschakelen van de BVD jarenlang tot de normale gang van zaken behoorde. Belangrijk is ook, dat volgens deze verklaringen die praktijk niet een uitvloeisel is van de Koude Oorlogsfeer, maar al voordien in zwang was en dat bepaald niet alleen bij de Industriebond of liever gezegd — omdat die toen nog niet bestond — bij de voorlopers ervan 3).

Zoals gezegd: wat te verwachten viel is gebeurd. De media hebben zich met de gewone gretigheid op deze dingen geworpen en niet verzuimd om allerlei ingewijden in de vakbondswereld gewag te laten maken van de felle machtsstrijd aan de top van de Industriebond en de daarmee gepaard gaande verpeste en verziekte sfeer 4). Dat alles werd kennelijk als *n i e u w s* beschouwd. Of de kranten- en weekbladlezer ervan heeft opgekeken is ons onbekend, maar wij hebben dat in elk geval niet. Toen het deksel werd opgelicht en men in de beerput kon kijken, hebben wij geen ogenblik het gevoel gehad, dat de bewuste beerput onmogelijk de beerput van een vakbond zou kunnen zijn en er heeft zich derhalve géén verbazing van ons meester gemaakt.

Fijn is anders, dat spreekt vanzelf. Maar waar gaat het nu eigenlijk om? Daaraan hebben de kranten en weekbladen hetzij nauwelijks aandacht besteed, hetzij beschouwingen gewijd die veelal getuigden van wat wij karakteriseren als een hardnekkig misverstand omtrent het wezen en de functie van de vakbeweging. Tot hun verontschuldiging kan alleen maar worden aangevoerd, dat hun verslaggevers niet zelden op verkeerd spoor worden gezet door de vastgeroeste opinies van wie wij hierboven de ,ingewijden' hebben genoemd. Zo verklaarde Pauline van der Linden, die tot 1986 bij de Industriebond FNV in dienst was als coördinator van de bedrijfstak chemie, dat ,de verzwakte positie van de Industriebond mede te wijten is aan de machtsstrijd tussen Schermer en Visser' 5). Naar onze mening is het precies omgekeerd en is de machtsstrijd aan de top van deze bond een gevolg van zijn — door aanzienlijk ledenverlies veroorzaakte — verzwakte positie.

In het februarinumnummer van *Daad en Gedachte* hebben wij al uiteengezet, dat de Industriebond FNV in bijzonder hevige mate worstelt met problemen die geenszins de problemen van deze bond alléén zijn, doch die van de vakbeweging in het algemeen. Voor zover er door de media wél pogingen zijn ondernomen om iets dieper in de moeilijkheden van de Industriebond door te dringen vinden wij onze desbetreffende zienswijze in bepaald opzicht door hen bevestigd. Aan onze beschouwing, waarin wij betoogden dat de tegenstellingen die aan het licht kwamen in feite tegenstellingen waren tussen de traditio-

2) *Vrij Nederland* van 17 april 1982.

3) Men zie een desbetreffend artikel in *Trouw* van 22 januari j.l. Dat ook andere bonden (bijv. de ABVA) verbindingen met de BVD onderhielden bleek o.a. uit een reportage die in de loop van 1985 in *VN* verscheen.

4) Gesprekken met verscheidene ingewijden zijn weergegeven in het weekblad *De Tijd* van 22 januari, op de ,opinie'-pagina van *De Volkskrant* van 23 januari en in de zaterdagbijlage van het *Algemeen Dagblad* van 23 januari j.l.

5) Geciteerd uit *De Tijd* van 22 januari j.l.

nele, klassieke vakbeweging van gisteren en de — op de manier van een modern bedrijf bestuurde — vakbeweging van morgen, behoeven we dan ook niets te wijzigen. Door het feit, dat voor sommige bladen het konflikt in de Industriebond FNV een direkte aanleiding is geweest om ook de schijnwerper te richten op de problematiek van de vakbeweging als zodanig, voelen wij ons in onze opvattingen gesterkt.

Het gaat om een konflikt tussen het verleden en de toekomst schreven we. En we voegden daaraan toe dat Visser de vakbeweging van gisteren, Schermer daarentegen die van morgen vertegenwoordigde. Wie daaraan mocht twifelen, gelet op het feit dat juist Schermer, samen met de gelijkgezinde V.d.Veen heeft moeten opstappen en dat de bondsraad — zij het met de kleinst mogelijke meerderheid — Visser als overwinnaar uit de strijd tevoorschijn heeft laten komen, lette op de volgende uitspraak van een ‚ingewijde‘ waarmee Visser wordt getypeerd:

„ . . . de wijze waarop mannen als Visser opereren is heel erg ouderwets, compleet uit de tijd . . . ” 6).

In het dagblad *Trouw* werd opgemerkt dat:

„ . . . Schermer vindt . . . dat de bond als een normaal bedrijf zou moeten worden geleid, terwijl Visser meer oog zou hebben voor de traditionele verenigingscultuur waarmee een al te zakelijk management op gespannen voet zou staan . . . ” 7).

Maar hoezeer woorden van een dergelijke strekking ook met onze opvattingen overeenstemmen, zodra er in de dag- of weekbladen sprake is van een poging tot verdere analyse, treden de verschillen levensgroot aan de dag. Zowel *Trouw* — dat het duidelijkst geprobeerd heeft tot de kern van het konflikt door te dringen — als de *Haagse Post* zijn van mening, dat de Industriebond FNV onder Arie Groenevelt naar ‚polarisatie‘ streefde, dat onder diens leiding het konflikt gezocht werd, de ‚klassenstrijd‘ zelfs, zoals de *Haagse Post* betoogde. Die taktiek — aldus *Trouw* — heeft nooit veel opgeleverd. Daarom waren — we volgen nog steeds de redenering van deze krant — Schermer en Visser het beiden eens over de noodzaak van een zakelijk beleid, waarin samenwerking met de werkgevers centraal zou staan. Die samenwerking met de werkgevers is echter uiterst moeizaam verlopen. Aan het falen daarvan wijdt genoemd ochtendblad de bestuurskrisis bij de bond.

Wij zijn nimmer van mening geweest, dat de opstelling van de Industriebond FNV in de dagen van Arie Groenevelt ook maar iets te maken had met ‚klasenstrijd‘ of met ‚polarisatie‘, met strijdbaarheid of een nieuwe, anti-kapitalistische manier van denken of positie kiezen. Waar de opstelling van de bond destijds wél alles mee te maken had was, dat óók toen al — door het verbleken van de vakbondsmythe en tengevolge van ledenverlies — het bestaan van de bond op het spel stond. Bij wat ook destijds al ‚de overgang van harmoniemodel naar konfliktmodel‘ werd genoemd werd de klassensamenwerking met het kapitaal niet opgezegd.

Bij het woord ‚konfliktmodel‘ moet de nadruk op m o d e l worden gelegd. Het gaat daarbij om de nabootsing, om de s c h i j n van een konflikt. Wat met het woord ‚konfliktmodel‘ wordt aangeduid is niets anders dan de v o o r t g e z e t t e samenwerking met de ondernemers, een samenwerking die dan slechts schijnbaar en uitsluitend voor wat betreft de uiterlijke v o r m als een konflikt v e r s c h i j n t . En die uiterlijke vorm ontstond doordat de noodzaak zich daartoe aandiende, een noodzaak die zowel

6) De uitspraak stamt van dr. Theo Jonkergouw, die in mei 1982 promoveerde op een proefschrift dat handelde over de funktie van de vakbeweging in de kapitalistische maatschappij en die gedurende geruime tijd op de Sociale Academie ‚De Horst‘ in Driebergen les heeft gegeven aan aankomende vakbondsbestuurders, waaronder Dick Visser en vele andere topfiguren van de Industriebond FNV. We citeren Jonkergouw uit *De Tijd* van 22 januari j.l.

7) *Trouw* van 20 januari j.l.

door de vakbeweging als door de ondernemers werd gevoeld en „door laatstgenoemden zelfs nog eerder dan door Groenevelt” 8). In *Fijn is anders* werd destijds de krijgstrompet geblazen en de indruk gewekt, dat men het ondernemersdom te lijf wilde gaan. Tegelijkertijd echter bevatte deze brochure een duidelijk pleidooi voor *m a t i g i n g*. Er veranderde onder Groenevelt niets wezenlijks. Voorheen werd naar samenwerking met het kapitaal gestreefd met de leuze van de harmonie. Onder hem werd nog altijd naar samenwerking met het kapitaal gestreefd, maar daarbij werd nu de *s c h i j n* gewekt van het konflikt.

Nadat Groenevelt door Visser was opgevolgd, kwam de bond voor het probleem te staan, dat de *s c h i j n* niet langer viel te handhaven. Dat betekende niet: terug naar de klassensamenwerking die men nooit had opgezegd en waaraan nimmer een eind was gekomen. Het betekende alleen maar: weg met de schijn. Over wat er precies in de plaats moest komen voor die *s c h i j n*, dáárover is het bestuurskonflikt ontstaan, dat al enkele jaren heeft gesmeuld eer het tot een uitbarsting kwam. Niet Visser's samenwerking met de werkgevers heeft gefaald, zoals *Trouw* het stelt, maar waarin hij gefaald heeft is, die samenwerking aan de achterban op de juiste wijze te verkopen.

Visser, als een man die, zoals Jonkergouw het heeft uitgedrukt, 'opereert op een wijze die compleet uit de tijd is', greep terug op de verkoopmethoden uit de tijd vóórdát *Fijn is anders* verscheen. Hij zag blijkbaar niet of kon niet zien, dat deze brochure juist werd samengesteld ómdat de oude, traditionele en beproefde verkoopmethoden niet meer werkten. *Trouw* heeft ongetwijfeld gelijk met de bewering, dat 'de tegenstelling tussen Schermer en Visser overtrokken lijkt'. Inderdaad: beiden waren en zijn voor samenwerking met het ondernemersdom. Maar in tegenstelling tot Visser heeft Schermer begrepen, dat die samenwerking op een andere, op een nieuwe wijze aan de achterban dient te worden gepresenteerd. Om het te zeggen met de woorden van de door ons in ons februari-nummer reeds geciteerde drs. Hugo Levie (beleidsmedewerker van de Industriebond): de bond moet zich 'meer bekommeren om zijn produkt' 9). In overeenstemming met de denkwijze van Jan Schermer zijn al die tot de media doorgedrongen pleidooien voor betere contacten met de achterban op de werkvloer, voor meer direkt contact tussen kaderleden en gewone leden, voor meer openheid en discussie, voor meer inspraak van de arbeiders en voor — zoals dat heet — meer 'vakbondsdemocratie'. Er valt niet aan te twijfelen: Schermer, V.d. Veen en velen met hen in de vakbeweging, willen de *s c h i j n* van het konflikt en van de strijdbaarheid, vervangen door de *s c h i j n* van een versterkte ledeninvloed en de schijn van een werkelijke vakbondsdemocratie.

„Maar een dergelijke democratie is er toch altijd geweest?“, roept Margreet Jansen van het distrikt Groningen in *De Volkskrant* van 30 januari j.l. uit. Mispoes. Uitgerekend op dezelfde dag dat haar ingezonden stukje werd geplaatst verscheen er in dezelfde krant een verslag van wat er besproken werd op het in Amsterdam gehouden kongres *Vakbeweging in Perspektief*. Daar verklaarde Paul Rosenmüller van de Vervoersbond FNV (geen onbekende voor onze lezers) dat „iedere vakbond zal erkennen, dat hij óndemokratisch is”. In *Trouw* van ruim een week eerder had oud-vakbondsbestuurder Pier van Gorkum er al aan herinnerd, dat de z.g. 'Maatschappij Kritische Vakbeweging' reeds in de jaren '70 — en niet zonder gegronde redenen natuurlijk — op demokratisering van de vakbeweging had aangedrongen. Op 19 jauari verleende *De Volkskrant* het woord aan dr. Rien Huis-kamp, medewerker van de sociaal Economische Raad en van de Vrije Universiteit in Amsterdam, die betoogde, dat „het met de democratie in de bonden droevig is gesteld”.

8) Aldus drs. G. Terpstra, economisch medewerker van het C.N.V., in een interview met het *Rotterdams Nieuwsblad* dat in deze krant verscheen op 10 oktober 1974.

9) *De Volkskrant* van 13 januari j.l.

Huiskamp zei: ‚in de bonden‘ (meervoud). Zijn hele uiteenzetting kwam er op neer, dat er nergens in de hele vakbeweging sprake is van enige vorm van democratie of van werkelijke invloed van de leden.

Maar was het dan, wat de Industriebond betreft, beter gesteld in de dagen van Arie Groenevelt en berusten de ‚ervaringen‘ van Margreet Jansen soms op de herinnering aan die periode? Arme Margreet. Het interview van Jeroen Terlingen met Arie Groenevelt waarvan wij hierboven reeds reppen, laat er geen twijfel over bestaan, dat Arie Groenevelt een autoritair — om niet te zeggen diktatoriaal — bestuurder was, die van enige vakbonds-democratie, dat wil zeggen van enige werkelijke invloed van de leden, niets, maar dan ook niets moest hebben. Zo wordt hij ook afgeschilderd door dr. Jonkergouw in *De Tijd* en door Volkskrantverslaggever Pieter Broertjes in de editie van 23 januari j.l. van z'n blad. Over de democratie in de Industriebond, of liever gezegd over de totale afwezigheid daarvan, had het vroegere kaderlid Frank van der Grinten — actief in de periode-Groenevelt — zich op 25 januari in dezelfde krant in nog veel en veel kritischer bewoordingen uitgelaten.

Visser, die wat autoritair optreden en minachting voor de achterban aangaat als twee droppels water op zijn voorganger Groenevelt lijkt, mocht van de bondsraad voorzitter blijven, omdat die bondsraad Jan Schermer met zijn vernieuwings- en moderniseringsdrang te voortvarend vindt. Maar Visser won het slechts met één stem meerderheid. Daarom heeft hij besloten toch te zullen aftreden. Komende zomer zal de Industriebond FNV een nieuw bestuur krijgen. Fris bloed van buiten, zoals onder meer dr. Jonkergouw noodzakelijk acht, zal niet in de verkalkte aderen stromen. Voor Jonkergouw is het daarom twijfelachtig of er veel veranderen zal. Wij menen, dat het nieuwe bestuur mogelijk Visser's koers zal varen, maar dat desondanks op de duur verandering onontkoombaar is. We onderschrijven de mening van *Trouw* dat nieuwe conflicten onvermijdelijk zijn.

Een ingewijde als een zekere Sjef Huijbregts had zeker gelijk toen hij aan journalisten van *De Tijd* verklaarde: ‚Het ligt niet speciaal aan Dick Visser of Jan Schermer, of wie je verder ook noemt. Het zit 'm in de bond zélf‘. En Dick Visser had het niet minder bij het rechte eind toen hij bij zijn aantreden als voorzitter te kennen gaf: ‚Tijd en omstandigheden bepalen het gezicht van de bond, niet de mensen‘. De huidige tijd en de huidige omstandigheden zullen vast en zeker de Industriebond FNV en de vakbeweging in het algemeen een ander gezicht geven dan in welke periode van het jongste verleden. Maar wezen en functie van de vakbeweging zullen niet veranderen. Een nieuw gezicht wil zeggen een nieuw masker, een nieuw masker naar de achterban. Het zal anders zijn. Dat het ‚fijn‘ zal wezen ondanks de wellicht democratische schijn, dat geloven wij niet.

— 0 —

NIET DE EERSTE EN VAST OOK NIET DE LAATSTE

Op vrijdag 12 februari hoorden wij om vier uur 's middags via de radio dat FNV-voorzitter Hans Pont benoemd was tot directeur-generaal management en personeelsbeleid van het departement van binnenlandse zaken. Het was in de door het ANP verzorgde nieuwsdienst dat dit bekend werd gemaakt. Aansluitend volgde een uitzending, waarin door een verslaggever aan een woordvoerder van de overkoepelende vakcentrale werd gevraagd, wat of deze er wel van dacht, dat Pont, ooit vice-voorzitter van de ambtenarenbond, nu ineens overstapte naar het ministerie dat als de werkgever van de ambtenaren kan worden beschouwd. Is, informeerde de journalist, zo iets niet verbijsterend?

Het antwoord van de vakbondsman luidde ontkennend. ‚Het is‘, zei hij, ‚echt wel vaker voorgekomen, dat een topfunktionaris uit de vakbeweging een baan in het bedrijfsleven aanvaardde‘.

‚Jawel‘, gaf de journalist toe, ‚maar niet op deze manier. Het ging dan om een advieschap of een kommissariaat. Da’s toch eigenlijk nog wat anders dan dit. Je zou kunnen zeggen, dat Pont van de ene kant van de onderhandelingstafel naar de andere kant verhuist. Da’s toch niet niks? En dat nog wel op een tijdstip dat de ambtenaren het beleid van minister Van Dijk van binnenlandse zaken bepaald niet pruimen en slechts node hebben moeten slikken, zodat de wederzijdse verhouding tussen de ambtenaren en hun werkgevers allebehalve vrij van spanningen is.‘

‚En wat‘, zo ging de verslaggever verder, ‚gebeurt als Pont in de tijd die hem nog bij de vakbeweging rest eventueel zal moeten meepraten over de arbeidsvoorwaarden van het overheidsperoneel?‘

‚Dat laatste‘, zei de woordvoerder van de FNV, ‚is hoogst onwaarschijnlijk. Over de arbeidsvoorwaarden die u bedoelt wordt gepraat met de ABVA/Kabo, niet met de centrale. En voor het overige: of het nu om een adviserende functie gaat dan wel om die welke thans door Pont bekleed zal worden maakt echt zoveel niet uit.‘

Onze opvatting is, dat in het vraaggesprek dat wij hier kort hebben weergegeven de woordvoerder van de FNV dichterbij de waarheid zat dan de ‚verbijsterde‘ verslaggever. Voor diens verbijstering, noch voor de verbijstering van Wim Kok, noch voor de ‚ontsteltenis‘ van ABVA/Kabo-voorzitter Jaap van de Scheur bestaat volgens ons een gegronde reden. Bij het overleg over lonen en arbeidsvoorwaarden wordt, volgens een bijna klassieke uitspraak van een bekend werkgeversvertegenwoordiger 1) *een komedie opgevoerd terwille van de wederzijdse achterban*. Het lijkt, daar kwamen zijn woorden op neer, alsof beide, als kemphanen tegenover elkaar zittende partijen, een verwoed gevecht leveren. In werkelijkheid is dat niet zo. De belangen van de werkgevers en de bonden, zo betoogde hij, lopen niet zover uiteen.

Inderdaad: de belangen van de werkgevers en de **b o n d e n**, niet die van de arbeiders en de werkgevers uiteraard. En omdat het met de **b o n d e n** aldus is gesteld, zitten aan de top van de bonden vaak, en aan de top van de vakbeweging tegenwoordig bijna altijd, personen die een managementopleiding hebben gevolgd, afkomstig zijn van ‚Nijenrode‘ 2) of van de een of andere universiteit en daar collges hebben gevolgd in bedrijfskunde, economie of bestuurskunde. Zo was het gesteld met André Kloos, met Harry ter Heide en met Wim Kok, zo is het met minder bekende vakbondsgoden gesteld, zoals bijvoorbeeld bestuurder D. Rijkse, die de man is die namens de Industriebond FNV onderhandelt met metaalwerkgeversvoorzitter J.C. Blankert.

Wat Hans Pont betreft: juist op het gebied van het management liggen zijn kwaliteiten. Ze worden door vertegenwoordigers van de heersende klasse zonder omwegen erkend. Vice-premier R. de Korte verklaarde terstond nadat de aanstaande overstap van Pont bekend was geworden: ‚Zijn capaciteiten zijn buiten discussie; hij kent het klappen van de zweep, zowel binnen de ambtelijke sector als daarbuiten. Dat deze benoeming kán, is een signaal aan de samenleving. Hieruit blijkt dat we in Nederland niet meer in gepolariseerde posities zitten . . . ‘

Een signaal? Kom nou. Het is al tientallen jaren duidelijk, dat er van ‚polarisatie‘ – dat wil zeggen van echte vijandschap, van een werkelijke tegenstelling – tussen vakbeweging en ondernemersdom of overheid geen sprake is. De ‚overstap‘ van Pont, als men het

1) Bedoeld is mr. Backx, de voormalige sekretaris van de Scheepvaartvereniging Zuid, die niet alleen de hier kort geciteerde uitspraak deed maar tevens zijn ‚tegenspeler‘ van de Vervoersbond z’n ‚vriend‘ noemde.

2) ‚Nijenrode‘ in Breukelen is een instituut voor managementsopleiding.

al een 'overstap' wil noemen, vormt hiervan niet het bewijs, doch slechts de bevestiging. Zo goed als de gang van Jan Lanser (van het CNV) naar het bedrijfsleven en een dergelijke stap van anderen, daarvan een bevestiging vormde.

Het *Algemeen Dagblad* sloeg de spijker op z'n kop toen het op zaterdag 13 februari konstateerde, dat er 'tussen de vakbonden en de overheid geen sprake is van een waterscheiding'. Het genoemde dagblad liet daarop volgen, dat 'een goed overleg in het belang van beide partijen is 3) en de arbeidsverhoudingen alleen maar ten goed komt'. Het blad ontkende, dat er sprake zou zijn van een 'vaandelvlucht' van Pont. Of de gepensioneerde werkgeversvertegenwoordiger die wij hierboven geciteerd hebben het *Algemeen Dagblad* leest is ons vanzelfsprekend onbekend. Maar als hij het leest, zal hij bij deze woorden ongetwijfeld goedkeurend hebben geknikt.

Pont zelf heeft verklaard: 'Mijn nieuwe taak lijkt mij op het lijf geschreven . . . als een belangrijk onderdeel daarvan zie ik het vormgeven van een nieuwe overlegstelsel tussen de minister (de minister die z'n poot zo stijf houdt als maar kan — red. D&G) en de bonden van overheidsperoneel gelet op de afslanking bij de rijksoverheid.' Wat men hier tussen de regels door leest is dit, dat de voor de werknemers onaangename maatregelen van de bewindsman aan de betrokken werknemers het beste kunnen worden verkocht door iemand die uit de vakbeweging afkomstig is. Onder 'nieuw overlegstelsel' dient een andere 'verpakking' te worden verstaan, een 'verpakking' die een man als Pont heel wat beter is toevertrouwd dan zijn voorganger op het departement of de minister zelf. Vandaar dat het Tweede Kamerlid H. Alders — namens de PvdA woordvoerder over ambtenarenzaken — te kennen gaf dat *'Binnenlandse Zaken een grote vis gevangen'* had en dat Pont, die de materie en de betrokkenen kent ongetwijfeld een goede bijdrage kan leveren'.

Een goede bijdrage tot wat? De heer Alders gaf het te raden, maar het antwoord ligt voor de hand: een bijdrage tot de arbeidsvrede. In dit verband is het al even tekenend, dat CDA-fraktievoorzitter Bert de Vries de grote bestuurlijke kwaliteiten van Pont roemde en hem kwalificeerde als iemand 'die weet wat er bij de ambtenaren omgaat' en dus — voegen wij eraan toe — weet hoe hij ze moet manipuleren.

Samengevat: onze kijk op de zaak staat lijnrecht tegenover die van Ton de Jong, de voorzitter van de ambtenarenbond van het CNV. Die meent, dat Pont in zijn nieuwe functie precies het tegenovergestelde moet gaan verdedigen van datgene waar hij voorheen voor heeft gestaan.' Wij menen dat dit beslist niet zo is, dat dit alleen maar de schijn is. Maar die schijn is voor mensen als Ton de Jong en veel meer nog voor mensen als Jaap van de Scheur belangrijk. Want zeker Van de Scheur zien wij als een typische vertegenwoordiger van de vakbondstraditie en de vakbondsmythe. Zij vertegenwoordigen wat wij in een vorig nummer van *Daad en Gedachte* het verleden hebben genoemd. Pont doet dat kennelijk niet, althans in veel geringer mate. Vandaar dat zijn optreden grote groepen van de achterban niet aansprak 4).

Pont, zo heeft CNV-voorzitter H. Hofstede uitgeroepen, 'moet met zijn goede sociale kwaliteiten iets moois kunnen doen op zijn nieuwe post'. Waar die 'goede sociale kwaliteiten' zijn gebleken weten wij niet, tenzij de heer Hofstede daaronder de kunst van het manipuleren bedoelt. En wat voor 'moois' hij daar wel zou kunnen uitrichten weten we al evenmin. Maar vermoedelijk denkt de heer Hofstede bij dat woord aan het bevorderen van de sociale vrede. Dat Hans Pont daarin bedreven is nemen we onmiddellijk aan. 'Hij wordt', zei Hofstede, 'de rechterhand van minister Van Dijk of misschien wel de linkerhand'. Het laatste veronderstellen wij. Want luidt het gezegde niet, dat de linkerhand niet

3) Met 'partijen' zijn wederom de overheid en de b o n d e n gemeend.

4) Vakbondsbestuurster Greetje Lubbi liet zich in dergelijke bewoordingen uit bij de installatie van Pont als FNV-voorzitter op 11 september 1985.

weet wat de rechter doet? Zelfs als Pont het wél weet zal hij net doen alsof dat buiten hem om geschiedt. Wat zou hij als de ontwerper van het 'nieuwe overlegstelsel' anders kunnen? In 1983 werd hij 'de strateeg' van de ambtenarenbond genoemd. Binnenkort wordt hij de strateeg van de sociale vrede. Tussen het een en het ander is volgens ons geen wezenlijk verschil.

Wat voor Pont geldt geldt in gelijke mate voor andere topfunctionarissen van de vakbeweging. Daarom was hij niet de eerste die in dienst van een werkgever komt en daarom zal hij ook vast niet de laatste zijn.

— o —

DE VAKBONDSWETTEN VAN THATCHER BLIJKEN NIET ZO DOELTREFFEND ALS VERWACHT

Toen in 1979 in Groot-Brittannië de Conservatieve regering van Margaret Thatcher aan het bewind kwam, stond de 'ijzeren dame' die aan het hoofd daarvan werd geplaatst, één ding vooral voor ogen. Nooit of te nimmer diende haar te overkomen wat in 1974 overkwam aan haar Conservatieve voorganger Edward Heath of wat er in de winter van 1978 op 1979 gebeurde met de regering van de Labour-leider James Callaghan: stakingsgolven van grote omvang waren de directe oorzaak van hun beider val. Achtervolgd door het schrikbeeld van een mogelijke herhaling joeg het onder haar leiding aangetreden kabinet de ene 'vakbondswet' na de andere door het parlement en elke van kracht geworden wet was erop berekend datgene te breken wat men in regeringskringen voor 'de macht van de vakbeweging' aanzag.

Toen mevrouw Thatcher in de lente van 1987 zelfbewust en vol zelfvertrouwen verkiezingen uitschreef, verkondigden zij en haar aanhangers vol trots aan de Britse kiezer, dat de slag met de vakbonden inmiddels was gewonnen. De langdurige acties van de Britse mijnwerkersbond tegen de voorgenomen mijnsluitingen en van de typografen tegen de nieuwe produktiemethoden en de gevolgen daarvan voor het krantenbedrijf, hadden — volgens de regering — die nederlaag van de vakbeweging alleen maar bevestigd. En met een verwijzing naar de vele, inmiddels doorgevoerde, 'privatiseringen' van staatsbedrijven, riep Margaret Thatcher uit, dat er 'in Groot-Brittannië meer aandeelhouders dan vakbondsleden' waren.

Ruim een half jaar na haar verkiezingszege moet haar het lachen wel zijn vergaan. Nooit tevoren in de bijna negen jaar dat zij haar domicilie heeft in de ambtswoning van de Britse premier in Downingstreet is het 'spookbeeld' van een grote stakingsgolf zó dreigend opgedoemd als in de eerste maanden van 1988. En niet eerder nog tijdens haar bewind is zo duidelijk gebleken wat ook onder premier Heath al aan het licht kwam, namelijk dat weliswaar de vakbonden door wetten aan banden kunnen worden gelegd, maar dat daarmee allerminst een einde is gekomen aan de strijd van de arbeiders.

Het begon allemaal op een van de laatste dagen van het vorige jaar. Toen legde het varend personeel van de veerboormaatschappij die diensten onderhoudt tussen de Britse westkust en het in de Ierse Zee gelegen eiland Man, de arbeid neer. Dat gebeurde uit protest tegen het ontslag van 161 zeelieden, alsmede uit verweer tegen deels aangekondigde, deels gevreesde veranderingen in de werkomstandigheden bij alle Britse veerbootmaatschappijen, niet alleen die dwars over de Ierse Zee, maar ook die over de Noordzee en Het Kanaal. Terwijl ook in andere bedrijfstakken sprake was van een voortdurend

toenemende arbeidsonrust, breidde de zeeliedenstaking zich eind januari uit. Er voeren géén veerboten meer onder Britse vlag. Op de brede autosnelweg ten noorden van Englands grootste veerboothaven Dover vormde zich een driedubbele file van gestrande vrachtauto's van vele tientallen kilometers lang. Niet anders was het gesteld bij de havens van Harwich en Felixstowe.

De uitbreiding van de aktie voltrok zich na een stakingsoproep, op 30 januari, van de *National Union of Seaman* (N.U.S.). Deze zeeliedenbond verkeerde daarbij in een dwangpositie. De achterban oefende in steeds sterker mate druk op de bestuurders uit. Die zagen zich tot handelen genoodzaakt en wel zo dringend, dat zij de procedures als voorgeschreven bij de nieuwe ‚vakbondswet‘ (een wachtperiode en een geheime schriftelijke stemming onder alle aangesloten leden) onmogelijk konden volgen. De twee grootste Britse veerbootmaatschappijen — *P & O* en *Sealink* — spanden daarop een geding tegen de bond aan, dat diende voor de nieuw ingestelde industriële rechtbank. Die gelastte dat de staking onmiddellijk zou worden opgeheven. De bond, bedreigd met zéér hoge boetes, bleef toen niets anders over dan een oproep tot werkhervatting.

Aan die oproep werd géén gevolg gegeven. De vakbond kon weliswaar als instelling van de burgerlijke samenleving niet anders doen dan buigen voor de door de heersende klasse tot stand gebrachte wet, de achterban voelde zich door die wet niet in het minst gebonden. Van het moment af dat de industriële rechter uitspraak deed was de zeeliedenstaking ‚wild‘. Op dat moment bleek, dat de vakbondswetten, die in de eerste plaats bedoeld waren om de ‚Engelse ziekte‘ van de zelfstandige arbeidersaktie uit de wereld te helpen, toch niet zo doeltreffend waren als de ontwerpers daarvan hadden verondersteld. Edward Heath, door schade en schande wijs geworden, zou het hun hebben kunnen vertellen. Weldra zou blijken, dat ze nog meer zwakke plekken bezaten dan Thatcher c.s. ooit hadden durven dromen.

Wat de zeeliedenstaking betreft, toen deze ook na de rechterlijke uitspraak voortduurde, spanden de veerbootmaatschappijen opnieuw een geding aan, ditmaal voor het Hoge Hof (*High Court*). Daar moest NUS-sekretaris Sam McCluskie zich verantwoorden wegens *contempt of court* (gebrek aan eerbied voor, respectievelijk het niet opvolgen van een rechterlijk bevel). Indien er voor dat Hoge Hof één ding duidelijk werd, dan was het wel dit, dat de houding van rechters tegenover vakbondsbestuurders grondig verschilt van de houding die dezelfde rechters tegenover arbeiders aannemen.

Volgens een verslag in *Financial Times* van 13 februari werd Sam MacCluskie in de watten gelegd. Rechter Michael Davies verklaarde weliswaar dat hij niet anders kon dan de wet toepassen, maar tegelijkertijd prees hij Sam MacCluskie zowat de hemel in. ‚Weinig vakbondsbestuurders‘, zo schreef het genoemde Britse blad, ‚zijn in de jongste tijd door het Hoge Hof zo met loftuigen overladen als de sekretaris van de zeeliedenbond . . . De rechter in het Hoge Hof prees McCluskie vanwege het verantwoordelijkheidsgevoel dat hij getoond had door aan z'n leden te vertellen, dat zij moesten gehoorzamen aan het bevel van de industriële rechter‘. Niettemin werd de bond wél veroordeeld, maar het vonnis viel naar verhouding tamelijk mild uit. Er werd géén beslag gelegd op het vermogen van de organisatie, zoals het geval geweest was met de financiële middelen van de mijnwerkersbond ten tijde van de grote staking van 1984/85. De opgelegde boete bedroeg 7.500 pond sterling en daarbij bleef het.

Op het moment dat de zaak diende voor het Hoge Hof was de staking van de zeelieden praktisch al aan het verlopen. Niet tengevolge van de rechterlijke uitspraken, maar doordat de veerbootmaatschappij die diensten op het eiland Man en de Noordierse hoofdstad Belfast onderhoudt, erin was geslaagd onderkruipers te werven, niet enkel uit Derde Wereldlanden, maar óók uit Nederland. Zesentwintig geoefende zeelieden, uitgeleend door het Vlissingse bedrijf ‚*Oceanwide*‘, traden als de belangrijkste stakingsbrekers op.

De situatie leidde tot onderhandelingen in Londen tussen de maatschappij en de N.U.S. Doch terwijl die nog aan de gang waren doemden aan de horizon al weer nieuwe conflicten tussen de bond en de overige veerbootmaatschappijen op. Op het moment dat wij deze regels schrijven (midden februari) is daaromtrent nog niets naders bekend.

Zoals hierboven al werd opgemerkt, was de staking van de zeelieden slechts het begin van een stakingsgolf zoals Groot-Brittannië zo'n tien jaar lang niet heeft gekend. Na de zeelieden en tegelijk mét hen staakten ook de verpleegsters en andere gezondheidswerkers, zo'n tweeduizend arbeiders van de Vauxhallfabrieken in Luton, die zich met de verpleegsters solidair toonden, voerden veiligheidsopzichters van de Britse mijnen een stiptheidsaktie en legden meer dan dertigduizend Ford-arbeiders de arbeid neer. Op het eind van de tweede februariweek scheen een staking in de autofabriek van Land Rover in de Midlands onvermijdelijk en dreigde er tevens een staking bij de waterleidingmaatschappijen 1). 'Staat', zo vroeg de *Financial Times* zich op 6 februari af, 'Groot Brittannië aan de vooravond van een nieuwe stakingsepidemie? Breekt opnieuw de Engelse ziekte uit, waarvan beweerd werd dat men die geheel en al onder de knie gekregen had?' De vraag is natuurlijk niet zo gemakkelijk te beantwoorden. Geheel en al uitgeroeid is de zogenaamde 'Engelse ziekte' nooit, wat Thatcher ook beweerd mag hebben. In welke mate ze zich in de naaste toekomst verbreiden zal kan uiteraard geen mens voorspellen. Wat echter wel zeker is: de Britse arbeiders hebben door het Thatcherisme niets aan strijdbaarheid ingeboet en lappen wetten én rechterlijke uitspraken aan hun laars.

Soms echter blijkt de ondoeltreffendheid van de bestaande Britse vakbondswetten ook nog op een geheel andere manier. Onder bepaalde omstandigheden namelijk heeft de toepassing een volstrekt onbedoelde en totaal averechtse uitwerking. Dat was bijvoorbeeld het geval toen Ford en de vakbonden in de automobieliindustrie het met elkaar eens werden over een nieuwe c.a.o. die een looptijd van drie jaar zou hebben en waarbij loonsverhogingen van 7,5 pct. dit jaar en van telkens 2,5 pct. de daarop volgende jaren werden gegarandeerd. Overeenkomstig de wettelijke voorschriften werd het akkoord onderworpen aan het oordeel van de vakbondsleden. Mick Murphy, de bestuurder van de *Transport and General Workers Union*, de bond die bij Ford de meeste leden telt, was de gene die de cao-onderhandelingen had gevoerd. Hij raadde de achterban met klem aan de cao goed te keuren. Maar dat gebeurde, tegen iedere verwachting in, niet.

Het was de Ford-arbeiders allerminst ontgaan, dat volgens in de kranten gepubliceerde cijfers de produktie bij Ford inmiddels anderhalf maal zo groot is als vijf jaar geleden en dat de winsten van de onderneming dienovereenkomstig zijn gestegen zonder dat hun loonsverhogingen (3 pct. in zeven jaar) daarmee ook maar enigszins gelijke tred hebben gehouden. Bovendien voorziet de cao in de toepassing van nieuwe arbeidsmethoden ter verhoging van de produktiviteit die door de Ford-werkers als hoogst nadelig worden beschouwd.

Om kort te gaan: de staking bij Ford, waardoor 22 fabrieken in diverse streken van Groot-Brittannië werden lamgelegd, brak uit tégen de wil van de vakbondsbureaucratie. Het was een aktie waartoe deze evenals op haar beurt de leiding van de zeemansbond, werd genoopt. Het verschil echter zat hem hierin, dat de staking bij Ford het gevolg was van een raadpleging van de achterban zoals wettelijk voorgeschreven is. De bonden van de Ford-arbeiders konden dus niet voor de industriële rechter worden gesleept.

De staking van de zeelieden trachtte de regering Thatcher met de bekende bravoure van de 'ijzeren dame' te negeren, zoals ze al dikwijls tal van kleine of grotere conflicten had genegeerd. Ten aanzien van de Ford-staking was dat onmogelijk. Zij veroorzaakte schrik in de Londense city en deed de Ford-aandelen kelderen omdat een eventueel

1) Gegevens omtrent deze stakingsdreigingen ontleenden we aan de *Financial Times* van 13 februari j.l.

toegeven van de Ford-direktie tot heel wat meer van dergelijke stakingen met daaruit voortvloeiende loonsverhogingen zou kunnen leiden. Dat heeft het verleden laten zien. Daarom is de Ford-staking een toetssteen voor het economische en industriële beleid.

Er is nog iets wat de Ford-staking heeft aangetoond. Dit namelijk dat door de invoering van Japanse bedrijfsmethoden en het op elkaar afstemmen van alle Ford-fabrieken in Europa, zodat elke Ford-fabriek in welk Europees land ook een produkt levert dat als onderdeel naar alle overige bedrijven gaat, de Fordbedrijven efficiënter produceren dan ooit tevoren, maar tegelijkertijd bijzonder kwetsbaar zijn geworden. Als gevolg van de thans bestaande bedrijfsvoering heeft de staking in Groot-Brittannië vrijwel onmiddellijk gevolgen gehad voor de Ford-fabriek in het Belgische Genk, waar de produktie praktisch tot stilstand is gekomen. Soortgelijke gevolgen beginnen ook al merkbaar te worden bij de Westduitse Fordfabriek in Keulen en Saarlouis. De druk van de staking op de direktie van *Ford-Europa* in de Engelse plaats Brentwood wordt er vanzelfsprekend alleen maar door vergroot, aangezien de verliezen voor het concern nu aanzienlijk groter zijn. Dat vormt mede de verklaring voor de onrust die het konflikt in de kringen van het industriële en financiële Britse ondernemersdom heeft gewekt.

Dat behalve al de genoemde groepen werknemers ook het onderwijzend personeel nog met akties is begonnen zal weinig tot het verminderen van die bezorgdheid hebben bijgedragen. Dat juist toen de stakingen zich als een ‚golf‘ begonnen te ontwikkelen de topleiders van de Britse vakbeweging bijeenkwamen om met elkaar te overleggen hoe de arbeidersbeweging zich toch eens eindelijk zou kunnen bevrijden van de ongunstige reputatie dat ze ‚strijdbaar‘ zou zijn is een merkwaardige ironie. Want die reputatie lag op dat moment — voor zover al niet eerder -- volkomen aan diggelen. Zeelieden en Fordarbeiders hadden het bewijs geleverd dat de werkende klasse strijdbaar was, maar dat strijdbaarheid wel het laatste vormde waarvan men de vakbeweging kon beschuldigen, ook al had mrs. Thatcher dat altijd luidkeels verkondigd.

— o —

HET GEBAK VAN DE HEMA IS TERECHT BEROEMD MAAR BIJNA WAS HET OP

Sommige stakingen spreken tot de verbeelding door de aantallen betrokken arbeiders of door de inzet van de strijd, andere door de felheid waarmee de arbeiders de strijd uitvechten. De staking die op 12 januari uitbrak onder banketbakkers van de HEMA was op het eerste gezicht daarom misschien tamelijk onbetekenend, voor buitenstaanders wel te verstaan. Wat is immers een staking van drie dagen waaraan niet meer dan ongeveer 350 arbeiders deelnemen? Is het wel de moeite waard daar aandacht aan te besteden?

Naar onze mening is elke uiting van de klassestrijd de moeite van bestudering en analyse waard en daarbij gaat het niet om de kwantiteit of soortgelijke criteria. Bij dit soort konflikten van beperkte omvang kun je vaak juist een aantal verschijnselen in zeer heldere en kompakte vorm waarnemen, die anders nog wel eens verloren gaan in de vloed van informatie die bij omvangrijke konflikten loskomt.

Wat was er aan de hand? De direktie van het KBB-concern, dat onder andere de HEMA en de Bijenkorf omvat, had besloten per 1 februari een nieuw rooster voor de 22.000 personeelsleden in te voeren. Vanaf die dag zou de werkweek 36 uur bedragen. Voor de ongeveer 600 banketbakkers van de HEMA, die in 35 vestigingen verspreid over

het hele land voor de dagelijkse aanvoer van vers gebak en andere heerlijkheden zorgen, betekende dit onder meer een werkweek van 4 1/2 dag.

Een enquête had uitgewezen dat 95 pct. van hen hier niets voor voelde, maar eens in de twee weken een hele vrije dag wilde. Je zou zeggen, dat dit een duidelijk zaak is en dat het toch niet al te moeilijk moet zijn daar rekening mee te houden. Maar nee, de top van het bedrijf hield de poot stijf en de ondernemingsraad, die over dit soort zaken zijn zegje mag doen, maar natuurlijk geen besluiten mag nemen, was er op maandag 11 januari morrend mee akkoord gegaan voor een periode van twee jaar.

Toen de bakkers in Utrecht, waar met 100 personeelsleden de grootste vestiging is (in de meeste andere plaatsen werken over het algemeen tussen de 10 en 30 arbeiders) dit op dinsdag hoorden, gooiden zij er direkt de slagroomsput bij neer. Binnen de kortste keren was deze staking overgeslagen naar Beverwijk, Assen, Barendrecht en Rijswijk.

De Dienstenbond FNV, die het KBB-concern in zijn portefeuille heeft, steunde de staking niet omdat die bond geen leden heeft onder de bakkers. Ook de ijlings opgetrommelde Voedingsbond, met slechts 90 leden onder de HEMA-bakkers, weigerde steun te verlenen. „Wij zijn gebonden aan voorschriften die bepalen dat een staking moet worden voorbereid en aangekondigd. In dit geval hebben we te maken met een spontane actie, dus zitten we in een moeilijke positie”, aldus een woordvoerder van de Voedingsbond 1). De bond wilde wel bemiddelen, maar dat liep dinsdagavond op niets uit. De direktie verklaarde bereid te zijn bij drie bakkerijen een proef te nemen met beide vormen van ATV, maar dat was volgens de bond te weinig.

Op woensdag breidde de staking zich uit over ruim 350 bakkers in 12 bakkerijen, n.l. in Almelo, Assen, Barendrecht, Beverwijk, Delft, Leiden, Nijmegen, Rijswijk, Sneek, Tilburg, Utrecht en Winschoten 2). Dit is de helft van de produktiecapaciteit. De HEMA verwachtte op woensdag nog geen problemen met de bevoorrading van de winkels; wel als de aktie langer zou gaan duren. Op donderdag was het al zover dat er geen of slechts een beperkt assortiment was in een groot aantal filialen van de HEMA.

Op woensdagavond overlegden de Dienstenbonden van FNV en CNV opnieuw met het bedrijf; de Voedingsbond was daarbij niet aanwezig, omdat die bond geen partij is in de CAO. De volgende dag was de staking afgelopen doordat de stakers kregen wat ze wilden. De arbeidstijdverkorting zal voortaan bestaan in de vorm van een hele vrije dag per twee weken. Bovendien zal er geen verlenging van de arbeidstijd tot half zes komen, zoals de direktie aanvankelijk wilde, maar — alleen als het werk dat noodzakelijk maakt — is verlenging voortaan mogelijk van 4 tot 5 uur 's middags. Tot slot werd afgesproken dat de gestaakte dagen zouden worden doorbetaald 2).

Het eerste opvallende verschijnsel is de afstand tussen de arbeiders en hun vertegenwoordigers in de ondernemingsraad. Die waren eigenlijk ook wel tegen de plannen van de direktie, maar hadden zich in het „parlementaire spel van geven en nemen” neergelegd bij het direktiebesluit. Hiermee werd eens te meer duidelijk dat bij belangentegenstellingen compromissen niet echt mogelijk zijn, maar dat een machtsstrijd de beslissing brengt.

Het volgende punt is de snelheid waarmee de staking zich verbreidde over de verschillende vestigingen. De grieven werden overduidelijk door de overgrote meerderheid van de bakkers gedeeld en klaarblijkelijk was er niet veel overredingskracht nodig om het personeel van andere bakkerijen mee te laten gaan met Utrecht. Dit soort praktische eenheid kan door geen enkele organisatie van buitenaf tot stand worden gebracht. Zo iets kan

1) *Trouw* van 13 januari '88.

2) *NRC* van 13 januari '88. Volgens *De Volkskrant* van 14 januari werd er ook gestaakt in Alkmaar en in Den Helder en ging het om ongeveer 450 bakkers.

3) *Het Parool* van 14 januari '88; *De Volkskrant* van 15 januari '88 en *Trouw* van 15 januari '88.

alleen uit de betrokkenen zelf voortkomen. Dit geschilpunt had niets te maken met opvattingen of iets in die geest; het ging om iets heel konkreets.

De positie en houding van de vakbonden is een derde in het oog springend punt. Door zijn positie van sociale partner kan een bond een dergelijke aktie niet direkt steunen, hij kan op z'n hoogst proberen in een later stadium de aktie over te nemen. Zelfstandige arbeidersstrijd is dus alleen al om die reden een zeer voor de hand liggend verschijnsel geworden.

Dat de direktie zo snel eieren voor zijn geld koos hangt hiermee ten nauwste samen: doordat de vakbonden geen werkelijke invloed op de staking hadden, was ook niet te zeggen hoe de zaak zich zou ontwikkelen en dan blijkt in een keer heel veel mogelijk wat voordien zelfs niet bespreekbaar was.

In de staking van de banketbakkers was in een gekomprimeerde vorm de macht van de arbeiders zichtbaar; als in een bliksemflits werd duidelijk waartoe zij bij machte zijn en hoe hulpeloos vakbonden en andere organisaties ,van buiten' zijn.

— o —

EEN RECTIFICATIE

In het artikel 'Worsteling tussen toekomst en verleden' in ons februarinummer zijn helaas een paar storende fouten geslopen. Op pagina 6, in de vijfde regel van boven, is sprake van een bijeenkomst van M.U.M.-leden. De lezer zal hebben begrepen, dat dit had moeten zijn: een bijeenkomst van N.U.M.-leden, leden namelijk van de door Scargill geleide *National Union of Mineworkers*. Twee regels verder komt een veel ernstiger fout voor. Daar lijkt het of Scargill gezegd zou hebben, dat ,wie een bond wil die handjeplak met de ondernemers speelt voor de N.U.M. (z'n e i g e n N.U.M. notabene) moest kiezen'. In werkelijkheid beschuldigde hij natuurlijk de U.D.M., de *Union of Democratic Mineworkers*, van dergelijke praktijken.

— o —

DE STRIJD in Zuid-Afrika verdient niet alleen onze aandacht, maar ook een deel van onze centen.

Enige tijd geleden is de redaktie benaderd door het Komitee Zuidelijk Afrika dat al jarenlang zeer nuttige informatie verspreidt over de gebeurtenissen daar en dat probeert de strijd van de zwarte bevolking te steunen. Uit de artikelen die de afgelopen jaren in *Daad en Gedachte* hebben gestaan over Zuid-Afrika blijkt wel dat wij niet volkomen overeenstemmen met het Komitee in onze kijk op de gebeurtenissen en ontwikkelingen in dat land. Dat wil evenwel niet zeggen dat wij er geen sympathie voor zouden hebben: de smerige apartheid met al zijn uitwassen moet verdwijnen. De strijd van de zwarte arbeiders verdient onze steun. De maatschappij die ná Bota en de zijnen in Zuid-Afrika zal bestaan, is ongetwijfeld geen maatschappij waarin de arbeiders het voor het zeggen zullen hebben, maar er zal wel een belangrijke stap gezet zijn op weg naar een op z'n minst beter leefbaar leven. Daarom: Steun het Komitee Zuidelijk Afrika op giro: 600657. Het adres is: O.Z. Achterburgwal 173, 1012 DJ Amsterdam. Tel. 020-270801.
